

ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНИЙ ПРОЦЕС СТАНОВЛЕННЯ ВИКЛАДАЧА ФІЗИЧНОГО ВИХОВАННЯ І СПОРТУ

У статті розглянуто психолого-педагогічну характеристику процесу становлення викладача фізичного виховання і спорту, надано психолого-педагогічний аналіз процесу становлення молодого викладача ВНЗ. Становлення викладача фізичного виховання і спорту завжди здійснюється в органічній єдності з провідною дією соціально-економічних умов, політики держави, моралі суспільства, впливу ЗМІ та конкретного педагогічного колективу; становлення викладача фізичного виховання і спорту не закінчується повним й остаточним формуванням особи педагога-майстра та можливо тільки в педагогічній діяльності.

Ключові слова: адаптація, процес, майстерність, фактори, етапи.

Виявлення чинників професійного розвитку майбутнього викладача фізичного виховання повинно сприяти зростанню ефективності процесу професійного становлення в умовах інформатизації професійної освіти, з метою підвищення рівня фахової підготовки молодих фахівців, а також успішності професійного зростання в майбутній професійній діяльності.

Проблеми, пов'язані з професійним розвитком майбутнього викладача фізичного виховання, знаходяться в полі зору професійної педагогіки, професійної освіти та теорії й методики фізичного виховання, але для глибшого вивчення цієї проблеми необхідно звертатися і до інших наук: філософії, соціології, культурології, психології тощо.

Загальновідомим є той факт, що становлення викладача фізичного виховання і спорту здійснюється у процесі його активної взаємодії із соціальним середовищем, має свій складний зміст, різний адаптаційний період і специфіку прояву [2, с. 56].

Досліджуючи процес становлення 10 молодих викладачів – випускників Інституту здоров'я, спорту і туризму, ми встановили, що він суперечливий, непрямолінійний, етапний і є проміжною ланкою між завершенням навчання у ВНЗ та самостійним виконанням функціональних обов'язків.

Необхідною умовою ефективності процесу становлення є активність самої особи, усвідомлення нею свого конкретного нового становища. Саме ця усвідомленість педагогічної діяльності виступає потужним стимулятором “всього гігантського запасу енергії й талантів” людини у сфері спортивної діяльності. Не можна не погодитися, що становлення передбачає перехід від одного ступеня розвитку до іншого, виникнення нового і зникнення старого.

Аналіз спеціальної психолого-педагогічної літератури дав нам змогу обґрунтувати в змісті процесу становлення викладача фізичного виховання і спорту основні позиції, суть яких можна подати таким чином [5, с. 25]:

1) становлення викладача фізичного виховання і спорту завжди здійснюється в органічній єдності з провідною дією соціально-економічних умов, політики держави, моралі суспільства, впливу ЗМІ (телебачення, радіо, преси) і кон-

кредного педагогічного колективу, ефективність якого немислима без активності особи самого педагога. Досвід показує, що за наявності названих об'єктивних чинників активна позиція педагога має вирішальне значення у процесі його творчого становлення й оволодіння педагогічним досвідом;

2) становлення викладача фізичного виховання і спорту можливо тільки в педагогічній діяльності. Саме у діяльності людини його психіка не тільки виявляється, а й формується, удосконалюється. Як відомо, це багатоетапний процес поступового нарощування творчого потенціалу педагога від окремих елементів до системи, у ході якого здійснюється формування у викладача професійних властивостей і якостей, умінь і навичок. У переході від однієї стадії до іншої закономірно виявляється спадкоємність;

3) становлення викладача фізичного виховання і спорту не закінчується повним і остаточним формуванням особи педагога-майстра, а є лише його найважливішим проміжним етапом [4, с. 110]. Хоча чіткої межі між становленням і зрілістю не існує.

Ці теоретичні положення визначили характер дослідження процесу педагогічного становлення молодого викладача фізичного виховання і спорту, яке включило досвід 20 викладачів з різним стажем педагогічної роботи у ВНЗ, теоретичний аналіз проблеми, цілеспрямоване і систематичне спостереження за педагогічною діяльністю 10 викладачів-початківців, аналіз різних документів педагогічної діяльності.

Мета статті – провести психолого-педагогічний аналіз процесу становлення молодого викладача ВНЗ.

На основі виявлених особливостей педагогічної діяльності молодих викладачів, узагальнених результатів комплексного дослідження були визначені найважливіші структурні компоненти процесу становлення молодих викладачів фізичного виховання і спорту:

- а) глибоке і творче оволодіння змістом предмета, що викладається (98% респондентів);
- б) вдосконалення методичних навичок і вмінь (93%);
- в) розвиток педагогічної спрямованості як визначального елемента психологічної структури особи (84%);
- г) розвиток творчого потенціалу викладача, прояв його потенційних дарувань (75%);
- д) затвердження власного стилю педагогічної діяльності (65%);
- е) розвиток відносин співпраці зі студентами та членами педагогічного колективу (60%).

Дослідженням встановлено, що структурними компонентами педагогічного становлення викладача фізичного виховання і спорту є також розвиток необхідних професійно-педагогічних якостей особи, навичок й умінь організації науково-дослідної та виховної роботи. Ядром становлення виступає професійне вдосконалення, зміст якого багатобічний і своєрідний для кожного педагога [3, с. 62–64; 4, с. 65]. У ході професійного вдосконалення у молодого викладача розвиваються його педагогічна спрямованість, компетентність, відбувається нагромадження і розвиток творчого потенціалу й на цій основі виробляється індивідуальний стиль діяльності.

Найважливішими структурними компонентами становлення викладача фізичного виховання і спорту є:

- вдосконалення його педагогічної спрямованості, розвитку педагогічної компетентності;
- вдосконалення методики викладання;
- нагромадження творчого потенціалу;
- формування у кожного викладача педагогічної системи професійної діяльності.

У зв'язку із цим доречно слова класика педагогічної вітчизняної теорії В.О. Сухомлинського, який говорив, що у кожного мислячого педагога є своя система. Відомо, що в ході освоєння спеціальності та подальшого професійного вдосконалення кожен педагог нагромаджує специфічні знання, що визначають структуру його роботи. Оволодіваючи прийомами та методами навчання і виховання, він формує комплекс умінь, які може реалізувати на практиці.

Теоретичні та практичні знання разом з уміннями й особовими якостями викладача, що впливають на процес його діяльності, створюють єдину педагогічну систему.

Загальновідомим є те, що становлення викладача фізичного виховання і спорту – процес вкрай суперечливий. Суперечність зумовлена різноманіттям чинників, а саме:

- а) соціальними (ринкові відносини, навчально-матеріальна база, житлові умови та ін.);
- б) соціально-психологічними (етичний клімат у колективі, наявність творчої обстановки, рівень адаптації педагога в діяльності тощо);
- в) індивідуального розвитку особи молодого викладача (педагогічні здібності, ступінь особистої активності, провідна мотивація та ін.).

Досвід підтверджує, що визначальний вплив серед названих чинників на процес становлення надає професійна готовність і мотивація діяльності молодого педагога. На думку С.Л. Рубінштейна, “мотиви визначаються завданнями, в які включається людина... Мотив для певної дії полягає саме у ставленні до завдання, до мети й обставин – умов, за яких дія виникає”. Не можна не погодитися з тим, що діяльність і завдання педагога перебувають в органічній єдності.

Процес становлення викладача фізичного виховання і спорту є керованим. Можна виділити відносно самостійні етапи його зростання. Першим етапом становлення педагога є адаптація до нових умов діяльності. Більшість викладачів-початківців на початку відчувають значні ускладнення. Молодий викладач їх долає з відомою витратою фізичних і моральних сил. Педагогічна практика свідчить, що процес адаптації молодого викладача, як правило, триває від 3 місяців до 1 року [1, с. 115].

Другим етапом становлення є активне оволодіння професійним досвідом. Цей етап не означає, що під час адаптації педагог не брав участь у професійній практиці. Рушійними силами процесу становлення є вирішення ускладнень, що супроводжують оволодіння професійним досвідом.

Серед труднощів найчастіше зустрічаються:

- велике навчальне навантаження;
- завантаженість суспільною роботою;
- відсутність у колективі доброзичливої обстановки;
- недостатня методична підготовленість та ін.

Другий етап, як правило, в основному завершується через 2–3 роки.

Третій етап становлення викладача фізичного виховання і спорту є завершальним і передбачає чіткий перехід молодого педагога до усвідомленої педагогічної творчості. Разом із цим не можна не відзначити, що цей етап також складний і суперечливий. Для більшості педагогів він триває 3–4 роки. Все визначається знаннями, розвинутими вміннями і навичками, особистими здібностями, високою організацією праці, вдумливим ставленням до професійної діяльності.

Висновки. Процес становлення викладача фізичного виховання та спорту – це діалектичний і динамічний процес, що має як свій зміст і характерні особливості, так і певні етапи професійного зростання.

Список використаної літератури

1. Герцик М.С. Вступ до спеціальностей галузі “Фізичне виховання і спорт” / М.С. Герцик, О.М. Вацеба. – Х. : ОВС, 2004. – 175 с.
2. Деминский А.Ц. Бытие физической культуры / А.Ц. Деминский. – Донецк : Донбасс, 1997. – 230 с.
3. Деминский А.Ц. Теория и методика физического воспитания и спорта / А.Ц. Деминский. – Донецк : Донбасс, 1996. – 560 с.
4. Демінський О.Ц. Концептуальні засади оптимізації навчально-тренувального процесу / О.Ц. Демінський. – Донецьк, 1998. – 360 с.
5. Москаленко Н. Основи формування професійної майстерності спеціалістів з фізичного виховання в системі ВНЗ-школа : науково-теоретичний журнал / Н. Москаленко // Спортивний Вісник Придніпров’я. – 2003. – № 3–4. – С. 62–64.
6. Основы педагогического мастерства / под ред. И.А. Зязюна. – М. : Просвещение, 1989. – 300 с.
7. Фицула М.М. Педагогика / М.М. Фицула. – К. : Академия, 2001. – 528 с.

Стаття надійшла до редакції 13.09.2012.

Калашник О.С. Психолого-педагогический процесс становления преподавателя физического воспитания и спорта

В статье рассмотрена психолого-педагогическая характеристика процесса становления преподавателя физического воспитания и спорта и был дан психолого-педагогический анализ процесса становления молодого преподавателя высшего учебного заведения. Становление преподавателя физического воспитания и спорта всегда осуществляется в органическом единстве с ведущим действием социально-экономических условий, политики государства, морали общества, влияния СМИ и конкретного педагогического коллектива; становление преподавателя физического воспитания и спорта не заканчивается полным и окончательным формированием личности педагога-мастера и возможно только в педагогической деятельности.

Ключевые слова: адаптация, процесс, мастерство, факторы, этапы.

Kalashnik O. Psychology-pedagogical becoming teacher of physical education and sport

This article was reviewed psychological and pedagogical characteristics of the process of becoming a teacher of physical education and sports, and was given a psychological and pedagogical analysis of the process of becoming a young instructor. Becoming a teacher of physical education and sport is always carried out in an organic unity with the driving action of the socio-economic conditions, policy, morality, society, the influence of the media and individual teaching staff, the establishment of physical education and sport does not end with a full and complete

formation of the personality of the teacher-master and perhaps only in teaching activities.

Key words: *adaptation, process, skill, factors, types.*